

doc. Mgr. PhDr. Róbert Ochaba, PhD., MPH
SZU v Bratislave
Katedra preventívnej a klinickej medicíny
Limbová 14
833 03 Bratislava 37
mail: robert.ochaba@szu.sk

OPONENTSKÝ POSUDOK k dizertačnej práci

Študijný odbor: Psychológia
Akademický rok: 2015/2016
Autor práce: PhDr. Petr Novák
Názov práce: **Efektivita primárnej prevencie užívania tabáku v rámci programu Unplugged**

Školiteľské pracovisko: I. LF UK v Prahe

1. AKTUÁLNOSŤ ZVOLENEJ TÉMY

Problematika skúmania efektivity preventívnych programov v oblasti drogových závislostí patrí medzi dlhodobo diskutované témy od roku 1989. Hodnotenie účinnosti a efektívnosti preventívnych programov vyvoláva odvtedy mnohé diskusie a často krát kontroverzné pohľady. Najčastejšou metódou v rámci prevencie v minulosti patrilo odstrašovanie vo výchove, zákazy, príkazy a nariadenia v rámci vnútroškolských noriem a v oblasti legislatívy sme očakávali uplatnenie prístupov smerujúcich k prijatiu úplných zákazov s cieľom predchádzať rizikovým prejavom správania medzi ktoré dnes patrí užívanie tabakových výrobkov na verejných miestach. Zhodnotiť, kde sme boli v roku 1989 až kam sa veda v oblasti nastavenia systému vykonávania efektívnej primárnej prevencie dostala, je počínom hodným zvláštnej evidencie. Do akej miery vieme byť objektívni pri hodnotení vývoja a progresu v prevencii je vec oveľa zložitejšia, keďže k snahe pochopiť a zhodnotiť vývoj pristupuje množstvo iných sociálnych, politických, ekonomických a psychologických faktorov.

2. SÚČASNÝ STAV RIEŠENIA A STAV PROBLEMATIKY

Z dostupnej literatúry máme k dispozícii pomerne slušné množstvo príkladov a hodnotení preventívnych programov. Na strane druhej v mnohých absentuje samotné hodnotenie efektívnosti alebo problém sa týka samotnej validity a spoľahlivosti záverov či metodík, ktoré sa nedajú overiť opakovaním. Projekt Unplugged má dlhoročnú tradíciu a v oblasti metodiky hodnotenia efektívnosti prešiel uctyhodným vývojom. Vo väčšine odborných materiálov a publikácií sa pracuje s odporúčaniami, ktoré by sme pri realizácii preventívnych programov mali uplatňovať a ktorým by sme sa mali naopak vyhnúť.

3. METODIKA SPRACOVANIA PRÁCE

Autor sa v teoretickej časti venuje všeobecným aspektom tabaku ako rastliny vrátane jej druhov a spôsobov užívania. Takisto najčastejšími zdravotnými dopadmi aktívneho a pasívneho fajčenia vo forme odkazov na príslušnú literatúru. Obsahom práce sú aj odvolania na rôzne iné alternatívne výrobky, ktoré pomáhajú fajčiarom zanechať užívanie tabakových výrobkov, pričom autor triezvo hodnotí užívanie elektronických cigariet ako náhrady za klasické cigarety. V oblasti politiky kontroly tabaku vymenováva poznané metódy, ktoré obmedzujú ponuku a dopyt po tabaku najmä z ohľadom na cieľovú skupinu adolescentov. V tejto časti sa azda žiadalo viac systematicky a prehľadne a možno aj detailnejšie opísať jednotlivé metódy kontroly tabaku z pohľadu ich efektivity. Rovnako aj v časti pri zdravotných dopadoch fajčenia by sa očakávalo uviesť niekoľko exaktnejších údajov o vplyve fajčenia na najčastejšie príčiny vzniku chorôb a úmrtnosť. Autor na strane 11 píše o škodlivých niekoľkých kvapkách nikotínu, pričom dnes dobre vieme, aká dávka v mg spôsobuje smrť človeka. V oblasti uplatňovania kontroly tabaku autor píše najmä o vplyve absencie reklamy na tabakové výrobky vo vzťahu k zvýšenému užívaniu u adolescentov. Na druhej strane však píše o smernici EÚ, ktorá reklamu na tabak zakazuje. V tomto smere by sa žiadalo v texte vysvetlenie, aký typ reklamy má autor práce na mysli aj vzhľadom k tomu, že EÚ reguluje na rozdiel od alkoholu reklamu, predaj či používanie zdravotných varovaní na balení tabakových výrobkoch oveľa podstatnejšie. O tom, že sa autor opomenul smernice 40/2014 o výrobe, uvádzaní a predaji tabakových a súvisiacich výrobkov nie je dôležité sa až tak zmieňovať, keďže práce nemá charakter analýzy právnych predpisov v oblasti kontroly tabaku, avšak z hľadiska aktuálnosti a dopadoch na užívanie tabakových výrobkov u detí a mládeže sa dnes vo svetle očakávaní považuje za kľúčovú.

Ďalšou časťou práce je charakteristika vývojového obdobia – adolescencie, ktorá reflektuje najnovšie pohľady a preventívne prístupy k tejto vekovej skupine. Autor adekvátne hodnotí vývoj preventívnych prístupov v minulosti a v súčasnosti, pričom ako jeden z príkladov „dobrej praxe“ by mal poslúžiť preventívny program Unplugged z hľadiska, cieľov, metód, foriem a spôsobu hodnotenia výsledkov. V práci sa teda očakávalo podrobné definovanie cieľov, metód a foriem výchovného pôsobenia na skupinu adolescentov, ktorí tvorili experimentálnu skupinu. V práci absentujú konkrétne metódy formy práce s mládežou v rámci projektu Unlugged aj napriek skutočnosti, že autor na publikácie iných autorov z tejto oblasti priamo v texte práce odkazuje a v zozname literatúry uvádza množstvo literárnych prameňov.

V praktickej časti autor veľmi podrobne charakterizuje výskumný súbor, charakterizuje rôzne obmedzenia, ktoré môžu nastať v snahe zovšeobecniť výsledky tejto práce na aktivity podobného zamerania. V rámci výskumnej metódy použil autor štandardizovaný dotazník zo štúdie ESPAD. Stanovil si celkom 3 hypotézy, ktoré sa týkali incidencie fajčenia v dvoch časových sledovaniach a z pohľadu pohlavia. Autor postupoval pri hodnotení hypotéz metodicky správne a na základe štatistických testov vyhodnotil hypotézy. Závery svedčia o rozdieloch v budúcich prístupoch v preventívnych pohľadoch z pohľadu pohlavia čo sa týka obsahu zamerania.

4. PRÁCA S LITERATÚROU

Autor sa odvoláva v texte písomnej práce na relevantné domáce a zahraničné štúdie renomovaných autorov. Spôsob citácie a evidencia literatúry je správna. Vysoko oceňujem citácie aj na staršie diela, z ktorých moderná veda stále čerpá.

5. PRÍNOS PRÁCE

Autor preukázal schopnosť samostatne spracovať a objektívne zhodnotiť v teoretickej časti vývoj preventívnych prístupov v oblasti závislostí a zvlášť tabaku. Autor využíval literárne pramene a poznatky iných autorov aj so závermi a hodnoteniami, ktoré viedli k vytvoreniu nových názorov na realizáciu a spôsob

hodnotenia preventívnych programov. V praktickej časti zvolenou metodológiu výskumu efektivity prispel k novému hodnoteniu kvality preventívnych intervencií, ktoré sa budú môcť dať využiť v intervenčno-epidemiologickom výskume aj v rámci verejného zdravotníctva.

ZÁVER

Na základe uvedených faktov konštatujem, že práca svojim obsahom, rozsahom a spôsobom spracovania zodpovedá požiadavkám na dizertačné práce a preto ju **odporúčam** na ďalšie pokračovanie.

Odporúčam autorovi pri obhajobe položiť túto otázku:

1/ Prosím o bližšie vysvetlenie tvrdenia na str. 114: „že dôležitejší než pozitívni alebo negatívni evaluační výsledky té či oné metodiky je racionální uchopení primární prevence v rámci evidence-based přístupu a snaha o profesionální vědecký výzkum v této oblasti.“.

V Bratislave, 28.3.2016

doc. Mgr. PhDr. Róbert Ochaba, PhD., MPH